

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ – ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ 2025

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.

- **Λάθος** : «τὴν δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Δίῃ.».
- **Σωστό** : «λαθὼν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἡφαίστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ».
- **Λάθος** : «ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σώζεσθαι κτίζοντες πόλεις· ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην».
- **Λάθος** : «ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων ... πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἧς μέρος πολεμικὴ».
- **Λάθος** : «Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ᾤκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν·» ἢ «καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἰκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής».

B1.

Ο Προμηθεὺς ἐρχεται νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὸ ἔργο τοῦ ἀδερφοῦ του, διαπιστώνει τὴν θλιβερὴ ἐνδεια τοῦ ἀνθρώπινου γένους, καὶ μπροστὰ στο ἀδιέξοδο διαπράττει τὴν μεγάλη παράβαση : κλέβει τὴν ἐντεχνὴ σοφία καὶ τὴν φωτιά (τὴν ἐντεχνὸν σοφίαν σὺν πυρὶ) ἀπὸ τὸ κοινὸ ἐργαστήρι τοῦ Ἡφαίστου καὶ τὴς Ἀθηνᾶς καὶ τὴν δίνει στοὺς ἀνθρώπους.

α) «ἐντεχνὸς σοφία» : Με τὸν ὄρο αὐτὸ νοοῦνται ὄχι οἱ θεωρητικὲς γνώσεις (π.χ. φιλοσοφικὲς) ἀλλὰ ἡ ευφυΐα καὶ ἡ κατασκευαστικὴ ικανότητα, δηλαδὴ οἱ τεχνικὲς γνώσεις, οἱ ἐμπειρίες καὶ οἱ δεξιότητες ποὺ σχετίζονται με τὴς τέχνες, εἴτε αὐτὲς εἶναι πρακτικὲς (π.χ. μεταλλουργία) εἴτε αὐτὲς εἶναι καλὲς τέχνες (ἀρχιτεκτονικὴ, γλυπτικὴ, κ.λπ). Σχετικὰ με τὴς καλὲς τέχνες ἡ ἐντεχνὸς σοφία δὲν σχετίζεται βέβαια με τὸ ταλέντο ἢ τὴν σύλληψη ἐνὸς καλλιτεχνικοῦ ἔργου, ἀλλὰ με τὴν δημιουργία τῶν ἔργων αὐτῶν, ποὺ ἀπαιτοῦνται κάποιες τεχνικὲς γνώσεις.

Με ἄλλα λόγια ἐντεχνὸς σοφία εἶναι ἡ συστηματικὴ καὶ βαθιὰ γνώση τῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία ἐξωτερικεύεται, συγκεκριμενοποιεῖται καὶ ἀξιοποιεῖται σε κατασκευαστικὲς ἐπιδόσεις. Για νὰ ἐνεργήσῃ κανεὶς, πρέπει νὰ γνωρίζει αὐτὸ ποὺ ἐπιδιώκει – καὶ για τὸ ἐλληνικὸ πνεῦμα ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς γνώσης του.

Πρόκειται, λοιπόν, για μιὰ «τεχνογνωσία» ποὺ ἀναφέρεται σ' ἕνα ευρύτατο φάσμα ἐφαρμογῶν, ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς ὡς τὴν θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν, καὶ ἀπὸ τὴν κατασκευὴ σπιτιῶν ὡς τὴν ἀρίθμηση καὶ τὴν γραφὴ.

β) «ἔμπυρος τέχνη»(σὺν πυρὶ): Πρόκειται στην ουσία για την πρακτική εφαρμογή των τεχνικών γνώσεων, κυρίως με την χρήση της φωτιάς ως πηγή ενέργειας σε πολλές τεχνικές εφαρμογές (π.χ. μεταλλουργία). Η φωτιά λοιπόν συμβολίζει emphaticά την πρακτική, την κατασκευαστική διάσταση της τεχνογνωσίας (**τῆς ἐντέχνου σοφίας**).

Ο άνθρωπος αναπληρώνει και με το παραπάνω τις ελλείψεις του σε σύγκριση με τα υπόλοιπα ζωικά είδη. Η εμφανέστατη βιολογική του υστέρηση δεν τον οδήγησε στην εξαφάνιση, διότι η ἐντεχνη σοφία και η φωτιά λειτούργησαν αντισταθμιστικά και τού επέτρεψαν να επιβιώσει, να βελτιώσει τις συνθήκες της διαβίωσής του, να κυριαρχήσει στην φύση και να δημιουργήσει πολιτισμό.

Χωρίς αμφιβολία, η απεισκευασία του Επιμηθέα τού βγήκε τελικά σε καλό. Βέβαια, αργότερα, με τα δώρα του Δία (**αἰδώς καὶ δίκη**) οργανώθηκε πολιτικά, απέκτησε τις αρετές της δικαιοσύνης και σωφροσύνης, κ.λπ.

Τα δώρα του Προμηθέα σε συνδυασμό με αυτά του Δία βοήθησαν τον άνθρωπο να προστατευθεί, να μεγαλουργήσει, να δημιουργήσει, να αναπτύξει πολιτισμό, και εν τέλει να διαφοροποιηθεί σε μεγάλο βαθμό από τα άλλα ζώα.

Το ανθρώπινο γένος δια των δώρων του Προμηθέα μπόρεσε να ανακαλύψει πολλά, να προσαρμοστεί στο φυσικό περιβάλλον, να δαμάσει την φύση του, αλλά αυτά ήταν ανεπαρκή ώστε να εξυψωθεί στις υπέρτερες εκείνες δυνάμεις (ηθικοπολιτικές) που συντηρούν και εξυγενίζουν την πολιτεία, τους κοινωνικούς δεσμούς και συγκροτούν την πολιτισμική υφή του ανθρώπου.

Παρά τα εντυπωσιακά επιτεύγματά τους, που ήταν καρπός της δημιουργικής τέχνης, οι άνθρωποι ζούσαν σκορπισμένοι. Το αποτέλεσμα ήταν βέβαια να επιβιώνουν χάρη στις τεχνικές τους ικανότητες, αλλά να υστερούν σημαντικά σε δύο πολύ σημαντικούς τομείς :

i. Στον πόλεμο εναντίων των άγριων ζώων, τα οποία τούς εξόντωναν, διότι υπερερούσαν σε δύναμη, και

ii. Στην συγκρότηση κοινωνιών με σωστή οργάνωση και διοίκηση, που θα επέτρεπε την αρμονική συνύπαρξη των πολιτών. Αυτά συμβαίνουν εξαιτίας της απουσίας της πολιτικής τέχνης. Χωρίς αυτήν αφενός δεν μπορούσαν να συγκροτήσουν υγιή κοινωνικά σύνολα (πόλεις), καθώς κάθε απόπειρα τέτοιου είδους οδηγούσε στην διάλυση αυτών των ομάδων λόγω του ότι αδικούσε ο ένας τον άλλον με αποτέλεσμα να επιστρέψουν στην προτέρα κατάσταση και να γίνονται εύκολη λεία των άγριων ζώων.

B2.

Στο αρχαίο κείμενο και στο παράλληλο παρατηρούμε την εξέλιξη του ανθρώπου χάριν της λογικής του.

Στο αρχαίο επισημαίνεται ότι ύστερα από την απόκτηση της φωτιάς και της ἐντεχνης σοφίας τα στάδια της πολιτισμικής πορείας του ανθρώπου σύμφωνα με τον Πρωταγόρα ήταν τα ακόλουθα :

1. Γένεση της θρησκείας («**πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν**»). Η πίστη σε θεούς, την οποία ο Πρωταγόρας αποδίδει στην λογική και την θεωρεί σημάδι ανέλιξης του ανθρώπου, αναφέρεται και στις Ικέτιδες του Ευριπίδη : «**ἀλλὰ δοξάζω το θεό που μπήκε ρυθμός ανάμεσα και μάς έδωσε νου..**» ή «**και τα κρύφια μάς έδωσαν οι θεοί**

τους μάντεις να λεν τα σφάγια ερμηνεύοντας και τη φωτιά της θυσίας και των πουλιών τα αναστατωμένα πετάγματα».

2. Γένεση και εξέλιξη της γλώσσας («ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ»). Με **εξαιρετική διορατικότητα** ο Πρωταγόρας αντιλαμβάνεται την σημασία της γλώσσας ως πολιτιστικού κατορθώματος, δεδομένου ότι η γλώσσα και η σκέψη συνυπάρχουν, συνυφαίνονται, συλλειτουργούν και αλληλεξαρτώνται. Το αυτό αναφέρεται και στις Ικέτιδες του Ευριπίδη : «και μάς ἔδωσε νοῦ - και ἔπειτα τη γλώσσα να δηλώνει το νοῦ».

3. Σύμπτυξη των πρώτων κοινωνικών σχηματισμών («κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ὤκουν σποράδην» και «ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σῶζεσθαι κτίζοντες πόλεις»). Δεν αναφέρεται στις Ικέτιδες του Ευριπίδη.

4. Γένεση του υλικοτεχνικού πολιτισμού («καὶ οἰκῆσεις καὶ ἐσθήτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνὰς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἤϋρετο»). Κατά τον Πρωταγόρα ο άνθρωπος δημιούργησε χάρη στην τέχνη του τα στοιχεία του υλικού-τεχνικού πολιτισμού. Σε αυτό τον οδήγησε η ανάγκη να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της φύσης και να προστατευτεί από τις καιρικές συνθήκες. Έτσι, επινόησε και κατασκεύασε κατοικίες, ενδύματα, υποδήματα, στρωσίδια, ενώ παρασκεύαζε και τροφές από προϊόντα της γης.

Το αυτό αναφέρεται και στις Ικέτιδες του Ευριπίδη : «μας ἔμαθε να αποφεύγουμε το κρύο και τις φλόγες του ἡλίου και να αρμενίζουμε στις θάλασσες, τα αγαθὰ να ανταλλάζουμε, να παίρνουμε ὅσα μας λείπουν.»

B3.

- Σωστό
- Σωστό
- Λάθος
- Λάθος
- Λάθος.

B4.

- κλεψύδρα : κλέπτει, κλέψας
- πέρασμα : εὐπορία
- εργόχειρο : ἐπεχείρει
- καταμερισμός : μοίρας
- άσωτος : σῶζεσθαι.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Αποφάσισαν να συλλάβουν δέκα (μετοίκους) και δύο απ' αυτούς να είναι πτωχοί για να τ' έχουν σαν απολογία (- πρόσχημα) και για τους άλλους, ότι δηλαδή δεν τ' κάνουν αυτά για τα χρήματα, αλλά είναι συμφέροντα για την πολιτεία - σαν να είχαν πράξει οτιδήποτε άλλο δικαιολογημένα. Αφού μοίρασαν τα σπίτια, ξεκίνησαν· και συνέλαβαν εμένα την ώρα που παρέθετα γεύμα σε φίλους, τους οποίους έδιωξαν και μέ παρέδωσαν στον Πείσωνα· οι άλλοι μπήκαν στο εργοστάσιο και κατέγραφαν τους δούλους. Εγώ ρώτησα τον Πείσωνα αν θέλει να μέ αφήσει ελεύθερο με χρήματα· αυτός συμφώνησε με την προϋπόθεση να είναι πολλά.

[Τού είπα ότι ήμουν έτοιμος να δώσω ένα τάλαντο ασημί· αποδέχτηκε να τ' κάνει. Ήξερα, φυσικά, ότι δεν φοβάται ούτε θεούς ούτε ανθρώπους, αλλά, εξαιτίας της κατάστασης στην οποία βρισκόμουν, έκρινα ότι ήταν απόλυτη ανάγκη να τού αποσπάσω κάποιον όρκο. Όταν ορκίστηκε, εξαπολύοντας κατάρρες αφανισμού στη ζωή του και στη ζωή των παιδιών του, ότι θα με σώσει, μόλις πάρει το ποσό, μπαίνω στο δωμάτιό μου και ανοίγω το σεντούκι. Μόλις τ' αντιλήφθηκε ο Πείσωνας, έρχεται μέσα και, βλέποντας το περιεχόμενο του κιβωτίου, φωνάζει δύο από τους βοηθούς του και δίνει εντολή να πάρουν όσα είχε μέσα.]

Γ2.

Καταρχάς ο ίδιος ο Λυσίας εκφωνεί τον λόγο εστιάζοντας στον Ερατοσθένη μεν, κατηγορώντας όλους τους Τριάκοντα δε. Ο Λυσίας εκθέτει τα πραγματικά περιστατικά, δηλαδή πώς οι Τριάκοντα οργάνωσαν την εξόντωση των μετοίκων με σκοπό την περιουσία τους, πώς έγινε η έφοδος σπίτι του και στο εργοστάσιο της οικογένειάς του, κ.λπ. Είναι δεδομένο απ' όλες τις αφηγήσεις, όχι μόνο του Λυσία, ότι οι Τριάκοντα δολοφονούσαν αδιαλείπτως και δήμευαν προς όφελός τους περιουσίες. Ο Πείσωνας, λοιπόν, ως ένας απ' αυτούς έβαλε τους βοηθούς του να κάνουν έφοδο στο σπίτι του Λυσία και να τόν συλλάβουν, ενώ έτρωγε με φίλους (**καὶ ἐμὲ μὲν ξένους ἐστιῶντα κατέλαβον, οὗς ἐξελάσαντες Πείσωνί με παραδιδόασιν**). Παράλληλα φάνηκε η ιδιοτέλεια σε οτιδήποτε έκανε από το γεγονός πως δέχτηκε να αφήσει ελεύθερο τον Λυσία με δωροδοκία μεγάλου ποσού (**ἐγὼ δὲ Πείσωνα μὲν ἠρώτων εἰ βούλοιτό με σώσαι χρήματα λαβών· ὁ δ' ἔφασκεν, εἰ πολλὰ εἶη**). Προς τούτοις ορκίζεται προς τον εαυτό του και τα παιδιά του - αλήθεια, ποιός ορκίζεται στα παιδιά του; - και παραβλέπει τον όρκο του, κλέβοντας από τον Λυσία όλα του τα λεφτά (**ἐπειδὴ δὲ ὤμοσεν, ἐξώλειαν¹ ἑαυτῷ καὶ τοῖς παισὶν ἐπαρώμενος, λαβὼν τὸ τάλαντόν με σώσειν, εἰσελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον τὴν κιβωτὸν ἀνοίγνυμι· Πείσων δ' αἰσθόμενος εἰσέρχεται, καὶ ἰδὼν τὰ ἐνόητα καλεῖ τῶν ὑπηρετῶν δύο, καὶ τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ λαβεῖν ἐκέλευσεν.**)

Γ3α.

ΕΝΙΚΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ
αὐτῷ	αὐτοῖς
τῷ ἄλλῳ	τοὺς ἄλλους
ἀπολογία	ἀπολογίαι
χρήματος	χρημάτων
τοῦτο	ταῦτα

Γ3β.

- παραδιδόασιν : **παρέδοσαν**
- ἐξέλασαντες : **ἐξελᾶ**
- σῶσαι : **σωθῆναι**
- πέπρακται : **πέπραξο**
- διαλαβόντες : **διάλαβε.**

Γ4α.

- **αὐτοῖς** : Δοτική προσωπική στο απρόσωπο ρήμα Ἔδοξεν.
- **χρημάτων ἕνεκα** : Εμπρόθετος προσδιορισμός σκοπού στο ρήμα πέπρακται.
- **εὐλόγως** : Επίρρημα τρόπου στην μτχ. **πεποιηκότες.**
- **λαβεῖν** : Τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο του απροσώπου απαρεμφάτου **ἀναγκαιότατον εἶναι.**
- **τὰ ἐνόντα** : Αντικείμενο της μτχ. **ιδῶν.**
- **τῶν ὑπηρετῶν** : Γενική διαιρετική στο **δύο.**

Γ4β.

Πλάγιος λόγος εδώ είναι η ειδική πρόταση «**ὅτι τάλαντον ἀργυρίου ἔτοιμος εἶην δοῦναι.**».

Ευθύς : «**τάλαντον ἀργυρίου ἔτοιμός εἰμι δοῦναι (σοι).**».